

حفاظت رقمی (دیجیتالی) و حق نشر (کپی رایت): مطالعه‌ای بین‌المللی

جی. ام. بیسک و دیگران

ترجمه الهه حسینی* و عاطفه کلانتری**

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۷/۷/۲۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۷/۱۰/۱۰

چکیده

هدف مطالعه حاضر بررسی تأثیر قانون حق نشر (کپی رایت) بر حفاظت رقمی (دیجیتالی)، بازنگری در پیمان جاری حق نشر، پیمان برن و قوانین مرتبط با آن و تأثیر آن‌ها بر حفاظت رقمی و نیز ارائه پیشنهادهایی برای کمک به کتابخانه‌ها، آرشیوها و دیگر مؤسساتی است که از آثار رقمی نگهداری و محافظت می‌کنند. استرالیا، هلند، انگلستان و ایالات متحده، چهار کشور مورد مطالعه هستند. این مطالعه، دریافت که در بسیاری از موارد، آثار رقمی را با یک روش اصولی حفاظت نمی‌کنند. این مسئله، تا حدی به این خاطر است که نظارت بر حفاظت رقمی به نسبت حفاظت از مواد غیررقمی، متضمن مباحث دشوارتر در مسئله حق نشر است. همه کشورهای مورد مطالعه، استثنائاتی برای فعالیت‌های حفظ و نگهداری دارند. به هر حال، در جزئیات قوانین کشورها تناقضاتی وجود دارد و در این که چگونه این قوانین در محیط رقمی به کار برده شوند، جای چون و چرا باقی است. هیچکدام از کشورهای مورد مطالعه، هنوز یک روش ملی واحد برای گردآوری مواد رقمی ندارند. گاهی ممکن است معیارها و روش‌های حفاظت فنی، موانع عملی در خور توجهی برای حفاظت ایجاد کند. رهیافت‌های جاری برای از میان بردن این موانع، فاقد عمومیت است و شامل اخذ اجازه از اشخاص دارنده حقوق و کم‌وبیش استفاده از شرایط مجازی است که حفاظت رقمی را مجاز می‌شمارد. علاوه بر این، هنوز راه‌حل مؤثری برای مسائل عمومی آثار فاقد نام پدیدآور (ابتر) وجود ندارد. در این مطالعه توصیه می‌شود خط‌مشی‌های ملی و قوانین تعدیل شوند، تا حفاظت رقمی آن‌گونه که بایسته است، مطابق با معیارهای برتر بین‌المللی تحقق یافته، به ترویج سامانه‌های ملی برای مجموعه منابع رقمی در مؤسسات مجموعه‌ساز ملی و دولتی بیانجامد.

کلید واژه‌ها:

حقوق معنوی / حقوق پدیدآورنده / حفاظت داده‌ها / نقض حقوق پدیدآورنده / منابع اطلاعاتی الکترونیکی / حفظ و نگهداری مواد / پیمان برن / استرالیا / انگلستان / امریکا / هلند

elahehosseini2008@yahoo.com

atefeh_kalantari@yahoo.com

* دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا.

** دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا.

مقدمه

مسائل حقوقی درخور توجهی دربارهٔ حفاظت آثار رقمی - چه آن‌ها که از آغاز رقمی بوده‌اند و چه آن‌ها که بعدها رقمی شده‌اند - وجود دارد. مسائل حق نشر و قوانین مرتبط با آن، به عنوان مواع اصلی حفاظت رقمی باقی می‌ماند. بسیاری از فعالیت‌هایی که با حفاظت رقمی سروکار دارند، مانند گرفتن روگرفت (کپی) مکرر از اثر، توزیع روگرفت‌ها در سازمان‌های متعدد و انتقال آثار به قالب‌ها و رسانه‌های جدید فناورانه، متضمن به کارگیری قوانین انحصاری، شامل قانون بازتکثیر و نه محدود به آن است. فناوری‌های رقمی، راه‌های توزیع آثار را تغییر داده و میان نیازهای حفاظت درازمدت و قوانین حق نشر، تنش و کشمکش پدید آورده است.

سابقاً آثار دارای حق نشر را، منحصراً در نسخهٔ چاپی قابل لمس در معرض فروش قرار می‌دادند و کتابخانه‌ها، آرشیوها و دیگر مؤسسات حفظ و نگهداری، می‌توانستند آن‌ها را از بازار (یا گاهی مطابق با قاعدهٔ واسپاری قانونی) برای استفادهٔ جاری و نگهداری درازمدت تهیه کنند. اما امروزه، بسیاری از آثار، هرگز در نسخهٔ چاپی تولید نمی‌شوند. برخی از آثار مانند وبگاه‌ها و انواع مختلف «محتوای تولید شده در کاربر»^۱ - که در اینترنت قابل دستیابی است - برای فراهم‌آوری در دسترس نمی‌باشند، بلکه فقط برای گوش دادن و دیدن است. این آثار حفظ نخواهند شد، مگر این‌که بتوان از آن‌ها روگرفت تهیه کرد یا در مؤسسات حفظ و نگهداری دارای توان مدیریت و نگهداری مخازن حفاظت رقمی، گردآوری شوند. انواع دیگر آثار مانند نشریات الکترونیکی، در بازار با مجوز در دسترسند، اما ضوابط استفاده از آن‌ها، ممکن است اجازهٔ ایجاد یا نگهداری نسخه‌های آرشیوی را ندهد.

پیشینهٔ قانونی

استفادهٔ بدون مجوز از حقوق هر اثر، ممکن است منجر به تخلف از قانون حق نشر تحت قوانین حوزه‌های قضائی مختلف شود، مگر اینکه:

۱. منبع، تحت حمایت و پشتیبانی حق نشر نباشد (مثلاً در حوزه و قلمرو عمومی^۲ باشد).

۲. گرفتن روگرفت تحت یک استثنا در قانون حق نشر یا قانون‌گذاری مرتبط مثلاً مطابق یک استثنا برای کتابخانه‌ها، آرشیوها و دیگر مؤسسات حفظ و نگهداری یا قانون واسپاری، مجاز باشد.

۳. حفاظت رقمی اثر را، دارندهٔ حق نشر تعهد کند یا با اجازهٔ وی صورت گیرد.

پیمان (کنوانسیون) برن، برای حفاظت از آثار ادبی و هنری، مؤسسه‌هایی برای نظارت بر قانون حق نشر بین‌المللی ایجاد کرده است. همهٔ کشورهای مورد پیمایش در این مطالعه، عضو این معاهده هستند. بعلاوه، همهٔ آن‌ها به معاهداتی که جنبه‌های مرتبط با حقوق مالکیت معنوی (TRIPs) پیمان برن را به صورت اساسی روزآمد می‌کنند مانند سازمان جهانی مالکیت‌های معنوی (WIPO)، معاهدهٔ حق نشر (WCT) و معاهدهٔ نمایش‌ها و ضبط صدا (فنوگرام‌های وایپو) (WPPT) و نیز موافقتنامهٔ سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند یا قصد دارند بپیوندند. روی هم رفته این معاهدات، از اعضا می‌خواهد که برای پدیدآوران آثار ادبی و هنری، با نکوداشت آثارشان و با تبعیت از استثناها و محدودیت‌های خاص، حقوق انحصاری شامل حقوق بازتولید، اقتباس، پخش، اجرای عمومی، ارتباط با مردم و توزیع در میان آن‌ها قائل شوند. بعلاوه مجریان ضبط صدا حق ثابتی دارند و مجریان و تولیدکنندگان برنامه‌های صوتی (فنوگرام‌ها) حقوق بازتولید، توزیع، اجاره و دسترس‌پذیر کردن اجراهای ثابتشان را واگذار کرده‌اند. همهٔ این حقوق، موضوع محدودیت‌ها و استثناهاست.

پیمان برن، در موقعیت‌های مشخصی، استثنائاتی برای حقوق بازتکثیر قائل می‌شود که با عنوان «آزمون سه مرحله‌ای»^۳ شناخته می‌شود:

این آزمون، موضوعی برای وضع قانون در مورد اجازه بازتولید [آثار ادبی و هنری] در موارد خاص، در کشورهای اتحادیه خواهد بود و متضمن این نکته است که چنین بازتولیدی، تضادی با بهره‌برداری متعارف از اثر ندارد و خسارت نامعقولی به منافع مشروع پدیدآور نمی‌زند.

معاهده حق نشر WIPO، براساس آزمون سه مرحله‌ای برن ساخته شده، با تضمین این که طرف‌های معاهده‌کار، می‌توانند در «موارد خاص مشخصی که تضادی با بهره‌برداری متعارف از اثر ندارد و زیان نامعقولی به منافع مشروع پدیدآور نمی‌زند»، محدودیت‌ها یا استثنائاتی را برای حقوق واگذار شده تحت آن معاهده یا تحت پیمان برن پیش‌بینی کنند. به عبارت دیگر، معاهده حق نشر (WIPO)، یک آزمون سه مرحله‌ای قابل اجرا برای استنهاها و محدودیت‌ها با احترام به همه حقوق اعطا شده به پدیدآورندگان تحت همان معاهده یا پیمان برن به وجود می‌آورد. به طور مشابه، WPPT هم آزمون سه مرحله‌ای قابل اجرایی برای حقوق اعطا شده در آن معاهده ایجاد می‌کند. بنابراین، در حالی که این معاهده‌ها هیچ استثنا یا محدودیت خاصی برای فعالیت‌های حفظ و نگهداری یا مؤسسات حفظ و نگهداری متعهد نمی‌شوند، اجازه چنین استنهاها یا محدودیت‌هایی را می‌دهند، مشروط بر آن که از عهده آزمون سه مرحله‌ای برآیند.

رهنمود جامعه اطلاعاتی EU (رهنمود 2001/29/EC پارلمان اروپا و شورای 22 می 2001 درباره هماهنگ‌سازی جنبه‌های معینی از حق نشر و قوانین مربوط به آن در جامعه اطلاعاتی)، به اعضای اتحادیه اروپا اجازه می‌دهد تا استنهاها و محدودیت‌هایی برای فعالیت‌های معینی از کتابخانه‌های در دسترس

عموم، مؤسسات آموزشی، موزه‌ها و آرشیوها در نظر بگیرند، اما آن‌ها را ملزم به این کار نمی‌کند. استنهاها یا محدودیت‌های مجاز، عبارتند از:

۱. برای فعالیت‌های خاص تکثیر آثار دارای حق نشر که فاقد منافع مستقیم یا غیرمستقیم اقتصادی یا تجاری است؛

۲. برای استفاده از راه دور یا در دسترس بودن آثار دارای حق نشر در مجموعه‌هایشان، با هدف تحقیقاتی یا مطالعه شخصی اعضای خاص جامعه، از طریق رایانه‌های متصل به پایگاه داده‌های دو فرمتی چنین مؤسساتی که آن آثار را با موضوع خرید یا شرایط مجوز تضاد ندارند.

مطالعه بین‌المللی فشار حق نشر و قوانین وابسته به آن بر حفاظت رقمی

چهار سازمان [از چهار کشور]، عهده‌دار مطالعه مشترکی درباره چشم‌انداز حفظ و نگهداری و مسائل حقوقی وابسته به آن شده‌اند تا چهار کشور مختلف خود را مورد پیمایش قرار دهند: استرالیا، هلند، انگلستان و ایالات متحده آمریکا.

طرح قانون دسترسی آزاد به دانش (OAK) که در دانشکده حقوق دانشگاه صنعتی کوئینزلند رهبری شده و در گروه آموزش، استخدام و روابط کاری دولت استرالیا حمایت مالی می‌شود، برای آسان‌سازی دستیابی مطلوب به دانش، به عنوان راه توسعه درآمدهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فعالیت می‌کند. با این طرز تفکر، این پروژه، منابع و موافقتنامه (پروتکل)‌های مؤثر و عملی را، برای برداشتن موانع موجود در بهره‌برداری مجدد از اطلاعات در بخش تحقیقاتی و دانشگاهی استرالیا و بین‌الملل ایجاد می‌کند.

بنیاد SURF، یکی از همکاران SURF، سازمان همکاری کننده با مؤسسات آموزش عالی و مؤسسات تحقیقاتی در هلند است. این همکاری،

به خدمات و محصولاتی انجامیده که دستیابی به آن در سازمان‌ها به تنهایی دست نمی‌داد (نتایج به دست آمده در SURF)؛ همچنین مثال‌هایی راهنما، در محیط بین‌المللی است. کارگروه سامانه‌های اطلاعاتی مشترک (JISC) در انگلستان، از طریق برنامه‌های بدیع و با پشتیبانی مرکزی از خدمات فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، از آموزش و تحقیقات نوع سوم پشتیبانی می‌کند.

JISC، در بدنه‌های پستوانه آموزش نوع سوم انگلستان پایه‌گذاری شده و با انجمن تحقیقاتی انگلستان کار می‌کند. بعلاوه، JISC به‌طور جهانشمول با سازمان‌های پشتیبان زیربنای جهانی تضمین قوانین فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی قابل تحمل و مناسب برای کارگروه‌های تحقیقاتی و آموزشی انگلستان، کار می‌کند.

زیرساخت ملی اطلاعات رقمی و برنامه حفظ و نگهداری (NDIIPP)، برنامه‌ای است که در کتابخانه کنگره آمریکا هدایت می‌شود. هدف NDIIPP، توسعه راهبرد ملی برای گردآوری، حفظ و نگهداری و دسترس‌پذیر کردن حجم فزاینده محتوای رقمی، بویژه موادی است که تنها در قالب رقمی برای نسل‌های حال و آینده پدید آمده است. این برنامه، با بیش از ۱۳۰ همکار از دانشگاه‌ها، کتابخانه‌ها، موزه‌ها و کارگزاران دولتی در همه سطوح، و نیز سازمان‌های تجاری و صنعتی کار می‌کند.

هدف این مطالعه مشترک، بازنگری در وضعیت کنونی حق نشر و قوانین مرتبط با آن و تأثیرشان بر موضوع حفاظت رقمی در هریک از کشورهای شرکت‌کننده در مطالعه بود؛ برای ارائه پیشنهادهایی در جهت اصلاح قوانین و راه‌حل‌های دیگر برای تضمین این‌که کتابخانه‌ها، آرشیوها و دیگر مؤسسات حفظ و نگهداری بتوانند آثار و اطلاعات رقمی را به گونه‌ای مؤثر و به شیوه‌ای سازگار با قوانین بین‌المللی و هنجارهای حق نشر و قوانین مرتبط

با آن نگهداری کنند؛ و نیز برای ارائه پیشنهادهایی در زمینه مطالعات یا فعالیت‌های دیگر در راستای پیشبرد پیشنهادهای این مطالعه.

سازمان‌های همکار، با ایجاد طرحی مشترک از موضوعات مرتبط با حفاظت رقمی و حق نشر و قوانین مرتبط با آن، و حوزه‌های موضوعی واقعی و قانونی - که باید در گزارش هر کشور خاص درج شود - شروع کردند. حوزه‌های تحت پوشش هر کشور، فعالیت‌های حفاظت رقمی جاری اصلی بودند؛ [شامل] حق نشر و قوانین حقوقی مرتبط با آن که به حفظ و نگهداری و استثناها و محدودیت‌های وابسته به آن مربوطند؛ حوزه‌هایی که در آن‌ها بین قوانین و فعالیت‌های حفاظت رقمی تنش وجود دارد؛ و تلاش‌های جاری در میان قوانین موجود برای تضمین حفاظت رقمی، از طریق محدودیت‌ها و استثناها یا مطابق توافقات صورت گرفته با دارندگان حقوق. حقوق مرتبط، شامل حقوق پایگاه اطلاعاتی، مجریان و دیگر حقوق ثانویه و حقوق اخلاقی است. استثنائات درخور استفاده، به شیوه قانون و اسپاری، شناسایی و ارزیابی شده بود.

مسائل اصلی تحت پوشش دیگر، قوانین مربوط به معیارهای حفاظت فنی و چگونگی‌هاست که اگر در هر موافقتنامه باشد، ممکن است بر استثنائات حق نشر مقدم شود. هر سازمانی، بخش گزارش مشترک و پیشنهادهای تنظیم کرده خود را با ملاحظه قوانین کشورش ارائه کرده است. بعد از این که گزارش‌های هر کشور خاص تکمیل شد، سازمان‌ها با همدیگر درباره گزارش مشترک، بسط بخش‌های مقدماتی، خلاصه‌ای از یافته‌ها و پیشنهادهای مشترک، همکاری کردند.

چشم‌انداز حفظ و نگهداری در کشورهای مورد مطالعه

فعالیت‌های زیادی در زمینه حفظ و نگهداری، در هریک از کشورهای مورد مطالعه انجام شده

(و گاهی فعالیت‌های دیگر) برای حفاظت از آثار حمایت شده می‌باشد. به هر حال، هیچ یک از استثناها به قدر کافی شامل همه فعالیت‌های لازم برای حفاظت رقمی نمی‌شود. در میان حوزه‌های قضائی، باتوجه به این‌که کدام مؤسسات قادر به استفاده از آن‌ها هستند، نوع آثاری که به کار می‌برند، طبیعت و میزان روگرفت مجاز، و طبیعت دستیابی به نسخه‌های نگهداری شده، تناقضاتی وجود دارد. برای مثال، استثنای انگلستان، به کتابخانه‌ها و آرشیوهای خاصی اجازه می‌دهد یک روگرفت تهیه کنند، اما عملیات حفاظت رقمی ممکن است مستلزم برداشتن روگرفت‌های متعدد یا دوره‌ای در طول زمان باشد. استثنایها، ممکن است برای صداهای ضبط شده یا تصاویر متحرک استفاده نشوند یا تنها به کتابخانه‌ها و آرشیوهای غیرانتفاعی^۴ منسوب شوند که در این صورت، موزه‌ها را دربرنخواهند گرفت.

پارهای کشورها، اخیراً قوانینشان را برای روزآمدسازی استثنائاتشان اصلاح کرده‌اند؛ اما به کار بردن استثنائات حفاظتی که هم اینک برای حفاظت رقمی وجود دارد، اغلب یک عمل خنثا و مشکوک است. برای مثال، در ایالات متحده، استثنائات کتابخانه‌ها و آرشیوها، حداکثر اجازه سه روگرفت را برای حفاظت و جایگزین کردن می‌دهد که برای حفاظت درازمدت آثار رقمی ناکافی است. در حالی که استثنائات قابل اجرای بالقوه دیگری وجود دارد که کتابخانه‌ها و آرشیوها می‌توانند به آن‌ها تکیه کنند؛ برای مثال استثنای استفاده منصفانه، اندازه‌ای که استفاده منصفانه برای حفاظت و فعالیت‌های مرتبط با آن اجازه می‌دهد، نامشخص است و دادگاه ایالات متحده، هنوز به آن نپرداخته است. استثنائات حد منصفانه استرالیا و انگلستان، تنها روگرفت‌گیری محدودی را برای حوزه محدودی از اهداف یا گزارش‌های خبری اجازه می‌دهند.

مانع دیگر بر سر راه حفاظت رقمی، مشکل آثار

است. بیشتر فعالیت‌ها، در بخش‌های دانشگاهی و تحقیقاتی و آرشیوهای بزرگ صورت گرفته و اغلب آن‌ها را دولت و کارگزاران دولتی پایه‌ریزی کرده‌اند. همچنین همکاری رو به رشدی در میان مؤسسات و بخش‌های عمومی و خصوصی وجود دارد. نقش‌های اصلی را در این میان، کتابخانه‌ها و آرشیوهای ملی و دولتی ایفا می‌کنند. این سازمان‌ها، درگیر فعالیت‌های اولیه برای فراهم‌آوری محتوای رقمی، ذخیره‌سازی و دسترس‌پذیر کردن آن هستند. این محتوا شامل پیشینه‌ها، داده‌ها، انتشارات، پیشینه‌های صوتی و مواد دیداری - شنیداری رقمی است. همچنین، سازمان‌هایی وجود دارد که عهده‌دار بایگانی وب و رقمی کردن منابع برای اهداف دستیابی و حفظ و نگهداری هستند.

بعلاوه، در کشورهای مورد پژوهش، کارهای مشترک و فعالیت‌های همکارانه‌ای نیز وجود دارد. این کارها - که شکلی از فعالیت‌های اولیه ملی است - مانند کنسرسیوم بایگانی وب انگلستان (UKWAC)، عملیات پاندورای (PANDORA) استرالیا، زیرساخت ملی اطلاعات رقمی و برنامه حفظ و نگهداری امریکا (NDIIPP) و کتابخانه سلطنتی هلند - با ناشران و سازمان‌های خاصی برای فراهم‌آوری و حفاظت از محتوا در قالب رقمی خودش، به توافق رسیده‌اند. سازمان‌های کشورهای مورد مطالعه، همچنین در فعالیت‌هایی از قبیل CLOCKSS، LOCHSS و پورتیکو (Portico) مشارکت می‌کنند که تحقیقات و پیشرفت‌های درخور توجهی در آن‌ها صورت گرفته است. برای مثال، JISC یک برنامه مخازن و حفظ و نگهداری و یک برنامه رقمی‌سازی دارد.

مسائل قانونی که از حفاظت رقمی ناشی می‌شود. حق نشر و قوانین مرتبط با آن در هر ۴ کشور مورد مطالعه، شامل استثنائاتی در زمینه اجازه بازتولید

بدون مؤلف (آثار پدیدآور ناپیدا) است. هیچ یک از کشورهای مورد مطالعه، هنوز قانونی برای آثار بدون مؤلف یعنی آثاری که دارندگان حقوقشان را نمی‌توان شناسایی یا تعیین کرد، ندارند. این، مسئله‌ای خاص برای مواد دیداری - شنیداری، عکس‌ها، تصاویر و برخی پیشینه‌های عمومی مانند نامه‌های مردم به ادارات دولتی است. برای مثال، ممکن است مؤثرترین روش حفظ صفحه‌های شکننده گرامافون یا فیلم‌ها، رقمی‌سازی آن‌ها باشد. اگر امکان ردیابی یا تماس با دارندگان حقوق برای کسب اجازه وجود نداشته باشد، این مواد را نمی‌توان رقمی‌سازی کرد، مگر این‌که برخی قوانین اجرائی دیگر مانند استفاده منصفانه، وجود داشته باشد.

قانون واسپاری

سه تا از کشورهای مورد مطالعه، برخی اشکال قانونی دارند که واسپاری مواد دارای حق نشر را که در دسترس عموم قرار دارد، برای استفاده یک یا چند مؤسسه، حفظ و نگهداری الزامی می‌کند؛ ضمن این‌که در هلند، واسپاری تنها از طریق توافقات داوطلبانه صورت می‌گیرد. به هر حال، هیچ یک از کشورهای مورد مطالعه، هنوز سامانه ملی یکپارچه و جامعی، خواه از طریق برنامه‌ای اجباری یا اختیاری، برای مجموعه مواد رقمی ندارند. به‌رغم این‌که انگلستان به‌تازگی قوانین مربوط به واسپاریش را روزآمد کرده است، به آئین‌نامه دیگری برای واسپاری مواد غیرچاپی نیاز دارد. قانون فدرال استرالیا، تنها در مورد مواد چاپی عمومیت دارد و قانون ایالات متحده، به بیش‌تر موادی که تنها به صورت برخط (آنلاین) قابل دسترسی است، مربوط نمی‌شود، اگرچه طرح‌هایی برای اصلاح آئین‌نامه‌هایی که مواد برخط را مستثنا می‌کند، وجود دارد.

معیارهای حفاظت فنی^۵

استفاده از معیارهای حفاظت فنی (TPMs) برای

نظارت بر دسترسی و استفاده، ممکن است مانع حفاظت رقمی شود؛ چنان‌که نادیده گرفتن این معیارها ممکن است از طریق قانون منع شود. حتی اگر مؤسسات حفظ و نگهداری قادر به نادیده گرفتن این معیارها (TPMs) باشند، ساز و کار انجام چنین کاری، ممکن است نشدنی باشد و تهیه و ایجاد ابزارهای نادیده انگاشتن، در برخی کشورها در هر حالتی غیرقانونی است. بعلاوه، بیش‌تر محتوای رقمی از طریق موافقتنامه‌های قراردادی قابل دسترسی شده است که در غالب شرایط، آئین‌نامه‌های قانونی را لغو می‌کند.

پاسخ به چالش‌های قانونی حفاظت رقمی

در کشورهای مورد مطالعه، برخی فعالیت‌های بازنگرانه و مربوط به بهسازی قوانین وجود داشته است؛ شامل بازنگری گاورز درخصوص مالکیت معنوی در انگلستان و رایزنی دولت بعدی درباره پیشنهادی گاورز. در ایالات متحده ۱۰۸ گروه مطالعاتی، پیشنهادهای تفصیلی ارائه کردند و در سال‌های اخیر، چندین بازنگری در قانون حق نشر استرالیا صورت گرفته است. در این میان، هلند استثناست؛ زیرا در آن‌جا برای اصلاح قانون، نه پیشنهادی ارائه شده و نه فعالیت آغازینی صورت گرفته است.

مؤسسات حفظ و نگهداری، به طرق مختلفی به چالش‌ها پاسخ داده‌اند. پاسخ‌ها شامل فعالیت‌های اولیه، با تکیه بر موافقت‌های همکارانه بین مؤسسات حفظ و نگهداری و دارندگان حقوق می‌باشد. طرح بایگانی وب پاندورای (PANDORA) کتابخانه ملی استرالیا، موافقت‌های واسپاری کتابخانه سلطنتی هلند با ناشران، برنامه واسپاری داوطلبانه بریتانیا و فعالیت‌های NDIIPP ایالات متحده، نمونه‌هایی از این اقدامات است. چنین موافقتنامه‌هایی، هم به جهت منابعی که ذخیره می‌کنند و هم به جهت

شیوه‌های کارآمدی که ایجاد می‌کنند، اهمیت دارند؛ اما برای برخی از انواع آثار رقمی نسبت به برخی دیگر رایج‌ترند. تاکنون برجسته‌ترین فعالیت‌های بایگانی و حفظ و نگهداری همکارانه، با پیایندهای پژوهشی سروکار داشته‌اند.

مؤسسات حفظ و نگهداری، فقط می‌توانند با دارندگان حقوق خاصی کار کنند که آن‌ها را می‌شناسند، یا قادرند بفهمند که آن‌ها کیستند و می‌توانند با آن‌ها تماس بگیرند. بسیاری از آثار رقمی مانند صفحات وب و ویکی‌ها، نظر به این‌که به صورت غیررسمی و اغلب دسته‌جمعی ایجاد می‌شوند، مستعد این هستند که آثاری بدون پدیدآور شوند. استرالیا، قوانین بسیار محدودی برای آثار بدون پدیدآور دارد. در ایالات متحده، اداره حق نشر پیشنهادهایی برای اصلاح موارد مربوط به آثار بدون پدیدآور ارائه کرده است. قانون آثار بدون پدیدآور (ایتر)، براساس این پیشنهادها در سال ۲۰۰۶ مطرح شده بود، اما در کنگره تصویب نشد. این قانون، بارها بازنگری شد، ولی همچنان معلق است. هلند و انگلستان، دولت‌های عضو اتحادیه اروپا هستند و کمیسیون اروپا، مذاکرات سطح بالایی درباره آثار بدون پدیدآور، آغاز کرده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

اگرچه حق نشر و قوانین مرتبط با آن، تنها موانع فعالیت‌های حفاظت رقمی به شمار نمی‌رود، تردیدی نیست که چنین قوانینی مشکلات شایان توجهی در این زمینه پدید آورده است. موضوعات پیچیده دیگر، بازارهای تجاری رو به رشد آثار رقمی و هراس در میان پدیدآورندگان و دارندگان حقوق، بابت فشاری است که استثنائات زائد ممکن است بر بازار فروش آثارشان داشته باشد. به هر حال، حفاظت رقمی برای تضمین این‌که آثار رقمی در طول زمان برای محققان، پژوهشگران و دیگر کاربران در دسترس می‌ماند، حیاتی است. آثار رقمی، اغلب

زودگذر و بی‌دوام هستند، مگر این‌که به محض ایجاد تلاش‌های حفظ و نگهداری درباره آن‌ها آغاز شود، وگرنه ممکن است به نسل آینده وصال ندهند. ضمن تصدیق این‌که اصلاحات قانونی به آرامی انجام می‌شود و دنیای رقمی، پویاست. همکاران این مطالعه، پیشنهادهای خاصی برای اصلاح قوانین هر کشور ارائه کرده‌اند. در این‌جا، پیشنهادهای مشترک با تمرکز بر اصلاحات عمومی قوانین ملی حق نشر و واسپاری برای کمک به رساندن این قوانین به عصر رقمی، به شکل اجمالی ارائه می‌شود و اذعان می‌دارد که هر استثنای جدید، باید با منافع مشروع دارندگان حقوق سازگار باشد.

این مطالعه، پیشنهاد می‌کند که کشورها، قوانین و خط‌مشی‌هایی بناگذارند تا حفاظت رقمی از مواد دارای حق نشر در معرض خطر، مقدور و تقویت شود. این قوانین و خط‌مشی‌ها، حداقل باید درباره همه کتابخانه‌ها، آرشیوها، موزه‌ها و دیگر مؤسسات غیرانتفاعی که ممکن است قانوناً مجاز شمرده شوند، اعمال شود (از این پس «مؤسسات حفظ و نگهداری» که برای عموم مردم آزاد هستند و متعهد شده‌اند فعالیت‌هایشان فاقد منفعت اقتصادی باشد، اعمال گردد).

نیز درباره همه مقوله‌های مواد دارای حق نشر از قبیل ادبی، هنری، آثار موسیقایی و دراماتیک و نیز تصاویر متحرک و پیشینه‌های صوتی، به طور مساوی به کار برده شود.

همچنین برای همه مواد دارای حق نشر در همه رسانه‌ها و قالب‌ها، خواه نسخه چاپی یا الکترونیک، رقمی پدید آمده یا برای حفظ و نگهداری رقمی شده، به میزان مساوی به کار برده شود.

به مؤسسات حفظ و نگهداری اجازه دهند تا به طور مؤثری از مواد دارای حق نشر در معرض خطر، قبل از این‌که در مخاطره نابودی قرار بگیرند، آسیب ببینند یا مفقود شوند؛ و نیز قبل از این‌که نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای مورد نیاز برای دستیابی و استفاده

از این مواد منسوخ شوند، حفاظت کنند. به مؤسسات حفظ و نگهداری اجازه دهند تا فعالیت‌های حفظ و نگهداری را، همان‌طور که لازم است و مطابق بهترین رویه‌های بین‌المللی حفاظت رقمی برعهده بگیرند. [فعالیت‌های حفظ و نگهداری] شامل:

- بازتولید و نگهداری نسخه‌هایی که ممکن است برای حفاظت رقمی مؤثر لازم باشد؛
- انتقال پیاپی آثار دارای حق نشر به قالب‌های مختلف برای حفظ و نگهداری در پاسخ به پیشرفت‌های فناوری و تغییرات استانداردها؛
- مکاتبه آثار در میان مؤسسات حفظ و نگهداری، به منظور فعالیت‌های اجرائی مربوط به حفظ و نگهداری یا در میان مؤسسات حفظ و نگهداری و مصوبه قانونی مخازن حفظ و نگهداری نوع سوم، همان‌طور که با هدف نگهداری از نسخه‌های زائد، حفظ و نگهداری برای حفاظت از زبان‌های فاجعه‌آمیز لازم است.

همه آنچه یادآوری شد، باید در معرض معیارهای مقتضی قرار گیرد تا منافع مشروع دارندگان حقوق حفظ شود. بعلاوه، چنین قانون‌ها و خط‌مشی‌هایی، باید مؤسسات مرتبط با حفظ و نگهداری را به طور وسیعی قادر به حفاظت از منابع دارای حق نشر کند که به شکل رقمی برای عموم مردم دسترس‌پذیر شده است، به وسیله:

- سامانه واسپاری قانونی؛
 - صلاحیت قانونی برای جمع‌آوری محتوایی که عموماً به صورت برخط (آنلاین) در دسترس است، برای اهداف حفظ و نگهداری؛
 - انگیزه‌هایی برای تنظیم معاهداتی برای فعالیت‌های حفظ و نگهداری و یا
 - ترکیب بعضی از موارد بالا.
- همچنین، پیشنهاد می‌شود که: مؤسسات حفظ و نگهداری، باید با دارندگان حقوق در توسعه شیوه‌های عملی برای حفاظت

رقمی منابع دارای حق نشر تحت حفاظت معیارهای فنی مانند رمزگذاری یا نسخه حفاظت کار کنند. مؤسسات حفظ و نگهداری، باید شیوه‌های کارآمدشان را برای حفاظت رقمی توسعه دهند. این مطالعه، پیشنهاد می‌کند که تحقیقات بیش‌تری در سطح ملی درباره این که آیا دستیابی به نسخه‌های حفاظت رقمی می‌تواند بدون آسیب رساندن به منافع دارندگان حقوق صورت پذیرد، انجام شود. تحقیقات دیگر، باید در سطح ملی برای بازآزمایی تعامل میان حق نشر و موافقتنامه‌های شخصی در زمینه حفاظت رقمی صورت گیرد. این، می‌تواند به تعیین این که نگرش‌های جاری را می‌توان به این مباحث توسعه داد، کمک کند.

قدردانی

نویسندگان، از افراد زیر تشکر می‌کنند:

Anne marie Beunen, Erin Driscoll, Michelle Gallinger, Neil Grindley, Hellen Hockx-yu, Scott kiel-chisolm, Paul Koerbin, Abigail Potter and Sarah Waladan....

◆ پی‌نوشت‌ها

- 1- User-generated content.
- 2- Public domain.
- 3- Three-step test.
- 4- Non-for-profit.
- 5- Technological Protection Measures.

کتابنامه:

Basek, J, M, et al. (2008). International study on the impact of copyright Law on digital preservation. Retrived 19 september. 2008. from [on line] <<http://www.digitalpreservation.gov/library/resources/pubs/docs/digital-preservation-final-report2008.pdf>>